

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

Børns læsekultur og skrivelyst

Refleksion

SKAB LÆSELYST

- Overvej, hvordan du kan skabe engagement i din læse- og litteraturundervisning. På hvilke måder organiserer du typisk læse- og litteraturundervisning i din klasse? Hvor meget fylder børnenes perspektiver på læsning i din planlægning og organisering?
- Hvordan tænker du sociale og flermediale aktiviteter ind i din undervisning? Skriv evt. et par forslag til aktiviteter, der har afsæt i læsning som en social og flermedial aktivitet.
- Overvej, hvilken tilgang du har til den fælles litteraturundervisning – hvordan kan din undervisning være med til at skabe appetit på bøger?

Børns skrivelyst

SKAB SKRIVEMOTIVATION OG -GLÆDE

- Overvej, hvordan du kan motivere og engagere dine elever til at skrive ofte og på mange måder i din undervisning.
- Hvad er vigtigt at overveje i relation til autentiske tekster og elevernes skrivning på de forskellige alderstrin?

Læsning

TEKSTLÆSNING OG DELTAGELSESMULIGHEDER

- Hvilke typer af tekster vil du anvende eller anvender du i din undervisning – analoge, digitale, kortere brugstekster, romaner eller andet? Er der teksttyper, som dine elever i særlig grad finder udfordrende at læse?
- På hvilken måde oplever du, at elever kan være udfordrede på deres fordybelse, udholdenhed og koncentration under læsningen? Hvordan kan du favne og arbejde med dette i din læse- og litteraturundervisning?

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

Skrivning

Refleksion

SKRIV, SKRIV, SKRIV!

- Hvornår begynder eleverne på din skole at skrive?
- På hvilke måder prioriterer du eller vil du prioritere skrivning i din undervisning?
- På hvilke måder prioriterer du at vise skrivningens værdi og funktion i din undervisning?

Skolen som arena for læring gennem læse-skrive-træning og -lyst

SKAB BALANCE MELLEM LÆSE-SKRIV-TRÆNING OG -LYST

- Hvad gør du dig af tanker og overvejelser om balancen mellem træning og læse-skrive-lyst i din kommende eller nuværende praksis?
- Hvilke forandringer kunne du tænke dig at lave i din egen undervisning? Hvad gør du nu, som du ikke behøver? Hvad gør du nu, som du skal gøre mere af? Hvad skal du tilføje i din undervisning?

Læreren som didaktiker i eget klasserum

HVORDAN ER DINE UNDERVISNINGSKOMPETENCER?

- Hvad har du i særlig grad brug for at rette din opmærksomhed mod i forhold til din egen undervisningskompetence?
- På hvilke måder oplever du at være didaktiker i eget klasserum?
- Hvad bliver du særligt optaget af, når det drejer sig om undervisningens kontekstuelle forhold?

Planlægning af en helhedsorienteret undervisning

TÆNK OVER DIN UNDERVISNING

- Hvilke tanker gør du dig om undervisningens hvad, hvorfor, hvordan og hvornår?
- På hvilke måder tænker du, at din undervisning eller din kommende undervisning kan forenes med tankerne om en helhedsorienteret læseskriveundervisning?

LÆSEUDVIKLINGENS FASER

Læseudviklingsfaser Delfærdigheder og strategier	TIDLIG ALFABETISK LÆSNING	ALFABETISK-FONEMISK LÆSNING	ORTOGRAFISK-MORFEMISK LÆSNING	REFLEKSIV, KRITISK OG STRATEGISK LÆSNING
	BH.KL.	BH.KL.-2. KL.	3.-5. KL.	FRA 6. KL. OG FREM
Afkodning	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan gætte ud fra illustrationer, farver og logo. ✓ Kan gætte ud fra tekstens semantik (indhold). ✓ Kan gætte ud fra tekstens syntaks (sætningsopbygning). ✓ Kan gætte ud fra visuelle kendetegn ved ord. ✓ Kan finde frem til første lyde/bogstaver i ord. ✓ Kan finde frem til sidste lyd i ord. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan læse lydrette ord ved at stave/lydere sig igennem dem. ✓ Kan lægge mærke til bogstavrækkefølgen. ✓ Kan afkode grafem-fonem (bogstav-lyd). ✓ Kan genkende de mest almindelige ikkelydrette ord. ✓ Kan dele i stavelser. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan staveangribe længere og vanskeligere ord ved brug af viden om fx lydfølge og gennem morfologisk analyse af ord. ✓ Kan genkende morfemer (orddele) i sin læsning. ✓ Kan genkende stavemønstre (analogier) i sin læsning. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan afkode sikkert, hurtigt og med prosodi (betoning).
Forståelse	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan læse og forstå enkelte tekster med en voksen. ✓ Kan læse "på linjerne" og danne tekstbaserede inferenser med en voksen. ✓ Kan opdage og opklare svære ord med en voksen. ✓ Kan forudsige, opklare, stille spørgsmål til og opsummere tekst sammen med en voksen. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan forstå ord, sætninger og tekstsammenhænge i alderssvarende tekster. ✓ Kan opdage svære ord og opklare dem med en voksen. ✓ Kan forudsige, opklare, stille spørgsmål til og opsummere tekst sammen med en voksen. ✓ Kan læse "på linjerne" og gengive en enkel tekst. ✓ Kan læse "mellem linjerne" og danne vidensbaserede inferenser sammen med en voksen. ✓ Kan forholde sig til teksten. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan monitorere egen læsning og opklare enkle vanskeligheder ved afkodning og forståelse. ✓ Kan danne sig et overblik over en tekst og læse med formål. ✓ Kan forudsige, opklare, stille spørgsmål og opsummere. ✓ Kan læse "mellem linjerne" og "bag om linjerne" og danne vidensbaserede inferenser. ✓ Kan bruge læsning til læring og oplevelse. ✓ Kan forholde sig til teksten på et personligt og kritisk niveau. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan fastlægge læseformål. ✓ Kan monitorere egen læsning og fleksibelt benytte læsemåder, læseteknikker og forståelsesstrategier. ✓ Kan tilegne sig viden fra fag- og brugstekster. ✓ Kan reflektere over og forholde sig kritisk til tekster og deres budskaber. ✓ Kan bruge læsning til læring og oplevelse.
Læsestrategier	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Læsestrategien er en blanding af ydre og indre strategibrug. Ydre strategier trækker på visuelle informationer (illustrationer og infografik) og informationer fra konteksten (forventninger til handling og sætningskonstruktion). Indre strategier trækker på viden om første bogstav(er) og bogstavlyde i ord. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Læsestrategien er overvejende fonologisk med brug af lydering (at "glide" gennem ord), stavelsesopdeling med opsamling efter hver stavelse og højtstavning af ord. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Læsestrategien kombinerer ortografiske og morfemiske strategier til umiddelbar genkendelse af ord og morfemer. Fonologiske strategier anvendes til afkodning af lydrette orddele, og lydfølgestrategier til ikkelydrette ord og orddele. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Læsestrategien består i fleksibelt at kunne anvende de tidligere indlærte strategier.

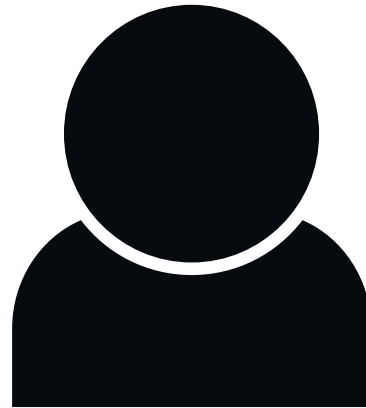
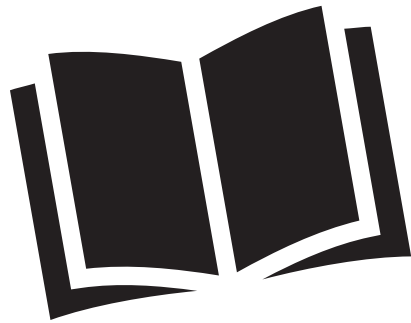
SKRIVEUDVIKLINGENS FASER

Delfærdigheder og karakteristika	Skriveudviklingsfaser					
	PÅ VEJ TIL TEKST	SKRIV LØS	SKRIV MED IDÉ	SKRIV MED OVERBLIK	SKRIV AVANCERET	
	BH.KL. - 1. KL.	1.-2. KL.	3.-4. KL.	5.-6. KL.	7.-9. KL.	
Modtagerbevidsthed	✓ Der skrives med fokus på produktet.	✓ Der skrives for at fortælle.	✓ Der skrives med bevidsthed om en modtager.	✓ Teksten henvender sig til modtageren på en relevant måde, hvor indholdet er tilpasset modtagerens behov.	✓ Teksten retter sig bevidst mod en defineret målgruppe.	
Betydningskabelse	✓ Der skrives jeg-forankret.	✓ Indholdet er baseret på det velkendte. Formen er talesprogspræget. Der fortælles kronologisk beretende og associativt uden førplanlægning. Der skrives, som der tales, og anvendes direkte tale eller tanke, fx i tale- og tankebobler.	✓ Der skrives med fokus på indholdssiden, og teksten revideres undervejs. Formen veksler mellem tale- og skriftsprog og angiver personlige vurderinger i form af reflekterende og evaluerende udsagn, tidlige sammenhæng, modsætninger og årsagssammenhæng.	✓ Der skrives med fokus på førplanlægning og målrettet opmærksomhed på indholdssiden. Eleven kan skrive på forskellige måder, med forskellig hensigt og med bevidsthed om budskabet. Kan indhente information fra flere kilder, skifte synsvinkel og tildele læseren en aktiv rolle.	✓ Der skrives med på indhold, form og modtager. Der foretages bevidste valg i forhold til genre og teksttyper. Stoffet kan disponeres, og sproget er sammenhængende, varieret, reflekterende og modtagerbevidst. Stavekontrol (fx i Word) kan anvendes.	
Sætningkonstruktion og ordvalg	✓ Teksten består af tegn, enkeltstående bogstaver, enkeltstående ord, tegning og ord i sammenhæng, fx "jeg spiser".	✓ Teksten består af enkel helsætningskonstruktion med ligefrem ordstilling (subjekt, verbum, objekt). Sammenhæng mellem sætninger skabes gennem nominelle tekstbånd (fx "mig", "ham", "de", "en"), og konjunktionen bindes sammen med "og" og "og så". Ordvalget er enkelt.	✓ Helsætninger udbygges ved, at omstændigheder beskrives i form af tid, sted og måde. Anvendelse af forfelt udbygges. Sammenhæng mellem sætninger skabes gennem forbindere, der angiver tid, modsætninger og årsagssammenhænge. Ordvalget er varieret og mere præcist.	✓ Teksten udtrykker alternativer (enten-eller) og betingelser (hvis-når). Eleven kan anvende avancerede adverbialled (muligvis, overrasket, lige pludselig) og konnektorer (ord, der binder tekstelementer sammen, fx for det første), der signalerer kohærens. Sproget er varieret og tilpasset budskabet og formålet med teksten.	✓ Sproget er sammenhængende, varieret, reflekterende og modtagerbevidst. Eleven skriver sammenhængende, sikkert og varieret.	
Delfærdigheder	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Skriver hemmelige tegn og kruseduller. ✓ Er opmærksom på skriveretning. ✓ Efterligner andres skriftsproglige handlinger. ✓ Skriver bogstaver i sammenhæng. ✓ Skriver enkelte ord med nogle genkendelige bogstaver. ✓ Skriver enkelte ord korrekt. ✓ Skriver ord i sammenhæng, fx: "Jeg spiser." 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Skriver, som man taler (berettende). ✓ Ufuldstændig syntaks (sætningsopbygning). ✓ Enkel helsætningskonstruktion. ✓ Forbinder sætninger med "og" og "og så". ✓ Skriver lange sætninger, dog ofte med forkert syntaks. ✓ Har et enkelt og ikke-varieret ordvalg. ✓ Har ordudeladelser. ✓ Ofte ingen tegnsætning. ✓ Begyndende genkendelse, fx: "Der var engang ..." 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Skriver ud fra sanser. ✓ Kan fastholde fortæller. ✓ Varierer ordvalget. ✓ Brug af faste vendinger og fraser. ✓ Kan fastholde verbers tider. ✓ Begrænser brugen af "og" og "og så". ✓ Sætninger med mere kompleks og udbyggede ledkonstruktioner, fx bruges adverbiallede og spørgeord i forfelt. ✓ Bruger punktum. ✓ Kan skrive refererende, beskrivende og i fiktive og ikkefiktive genrer. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Har et udbygget genkendeskab. ✓ Er god til at beskrive. ✓ Disponerer stoffet efter formål. ✓ Har varieret sætningsopbygning. ✓ Kan skifte fortællersyn og synsvinkel. ✓ Kan tildele læseren en aktiv rolle. ✓ Kan anvende replikker som virkemiddel. ✓ Bruger billedsprog og sammenligninger. ✓ Kan variere tempo og rytme i sproget. ✓ Kan skrive kommenterende og argumenterende. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan disponere stoffet. ✓ Kan skrive reflekterende. ✓ Kan forholde sig med sikkerhed til formel sproglig korrekthed. ✓ Kan bruge regler for sammensætning og afledninger. ✓ Kan bruge afsnit, sætte tegn og markere replikker. ✓ Kan styre skriveprocessen selvstændigt fra idé til færdig tekst. 	

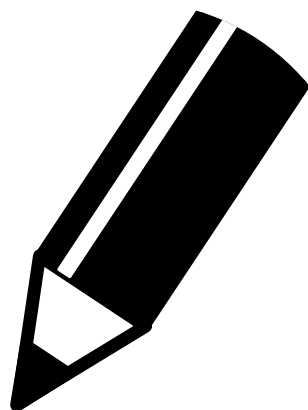
STAVEUDVIKLINGENS FASER

Staveudviklingens faser	FRA LYD TIL ORD	LYDRET STAVNING	UDNYTTELSE AF LYDFØLGE-REGLER	UDNYTTELSE AF DET MORFEMATISKE PRINCIP	BEHERSKELSE AF RETSTAVNING
Delfærdigheder og strategier	BH.KL. - 1. KL.	1.-2. KL.	2.-4. KL.	3.-6. KL.	7.-9. KL.
Delfærdigheder	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan finde ord, der rimer, og ord med samme begyndelseslyd. ✓ Kan danne sammensatte ord. ✓ Kan gengive antal stavelser i ord. ✓ Kan gengive antal lyde i ord. ✓ Bogstavkendskab: Kan bogstavernes navn, form og lyd. ✓ Opmærksomhed på enkeltlyde: Kan omsætte sproglyde til bogstaver (det fonematisk princip). ✓ Kan opdele enkle lydrette skrevne ord i enkeltlyde og lydstave enkle lydrette ord (analyse og syntese). 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan skrive en vokal i hver stavelse. ✓ Kan gengive relevante konsonanter. ✓ Kan gengive relevante vokaler. ✓ Kan benævne alle bogstaver ved lyd og navn i et ord. ✓ Kan gengive relevante bogstaver i korrekt rækkefølge. ✓ Kan skelne mellem lydrette konsonanter i forlyd. ✓ Kan skelne mellem lydrette konsonanter i udlyd. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan skelne mellem lydrette og ikke-lydrette bogstaver og ord. ✓ Kan anvende konsonantforbindelser med 2 og 3 i forlyd og udlyd med opmærksomhed på, at p/k/t ikke er lydret med lyder som b/d/g. ✓ Kan skelne mellem kort og lang vokal. ✓ Kan udtale og stave ord med betingede lydfølger (fx fin - fisk). ✓ Kan udtale og stave ord med vokallændring ved kort vokal og dobbeltkonsonant (fx hul - huller). ✓ Kan finde, udtale og stave ord med fælles rimanalogi (fx har, bar, nar). ✓ Kan skrive ord med stumme bogstaver. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan bruge store og små bogstaver korrekt. ✓ Kan analysere ords morfologiske struktur i a) stamme og endelse og b) rod-morfem, forstavelse og afledningsendelse. ✓ Kan finde, udtale og stave ordklassernes endelser, herunder skelne mellem endelserne -ene og -ende og have særligt fokus på nutids-r. ✓ Kan finde, udtale og stave hyppigt forekommende forstavelser (mis-, u-, be-, und-, an-) og afledningsendelser (-ning, -ing, -lig, -else). ✓ Kan anvende stedord korrekt. ✓ Kan stave til ofte brugte låneord som fx weekend. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kan skelne mellem "hans" og "sin". ✓ Kan skelne mellem "ligge"/"lægge" og "sidde"/"sætte". ✓ Kan skelne mellem ad og af. ✓ Kan skelne mellem nogle og nogen. ✓ Kan skelne mellem og og at. ✓ Kan stave almindelige fremmedord korrekt. ✓ Kan anvende almindelige forkortelser. ✓ Kan anvende regler for sammenskrivning af sammensatte ord.
Stavestrategier	Stavestrategien er mere eller mindre ufuldstændig lydanalyse/-syntese præget af: udeladelse, ombytning, tilføjelse, spejlvending og gentagelse af bogstaver i skrivning, fx <i>dreng - drn, skulle - sgl.</i>	Stavestrategien er fonematisk med beherskelse af lyd-analyse/-syntese og lydbevarende stavning. Ikkelydrette ord skrives ofte, som de udtales, med fejl i vokalglidning og stumme bogstaver, fx <i>huller - håler, hvide - vide.</i>	Stavestrategien er en kombination af lydfølgeregler og den fonematiske stavestrategi præget af overgeneraliseringer, fx <i>stal - sdal, gribbe - hvar.</i>	Stavestrategien er morfematisk og anvendes i kombination med lydfølgeregler og den fonematiske stavestrategi. Der optræder forvekslinger af morfemer pga. manglende kendskab til ordets betydning, fx <i>overbeviste - overbevidste.</i>	Stavestrategien består i fleksibelt at kunne anvende de tidligere indlærte strategier samt generel viden om sprogrigtighed. Stavefejl opdages og korrigeres undervejs i skriveprocessen.

ORGANISATIONSFORMER

Læs alene

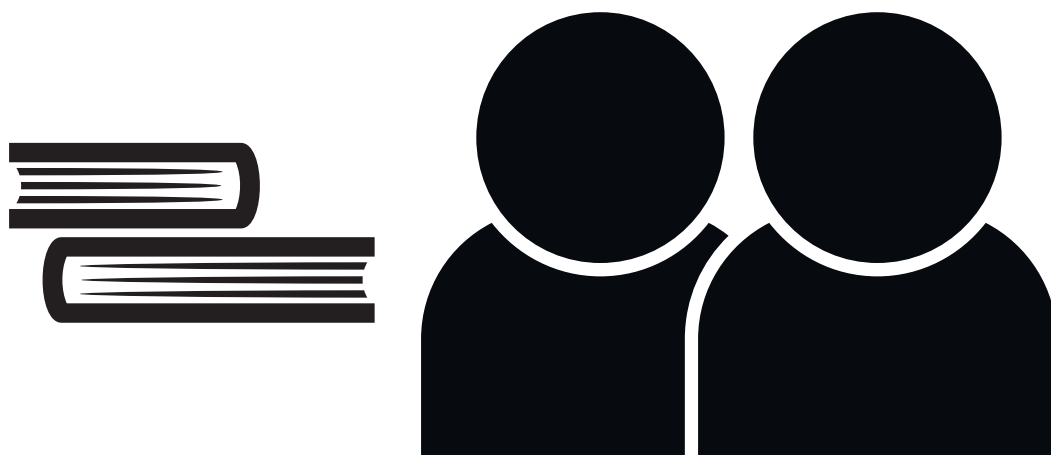

Skriv alene

ORGANISATIONSFORMER

Tænke alene

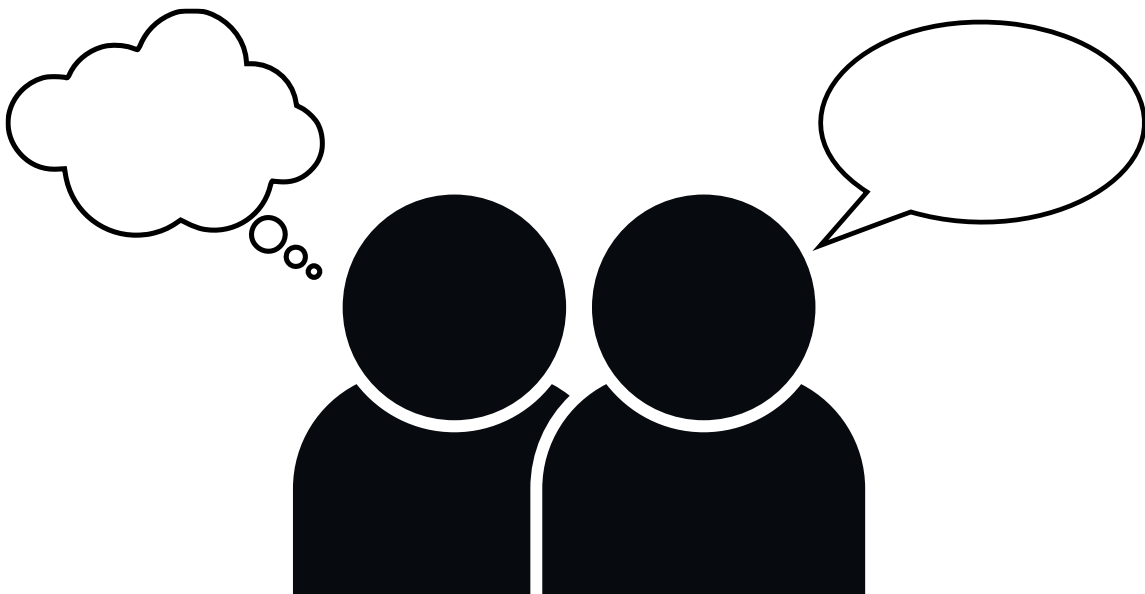

Læs sammen i makkerpar

ORGANISATIONSFORMER

Skriv sammen i makkerpar

Tal sammen i makkerpar

ORGANISATIONSFORMER

Arbejde i lille gruppe på tre

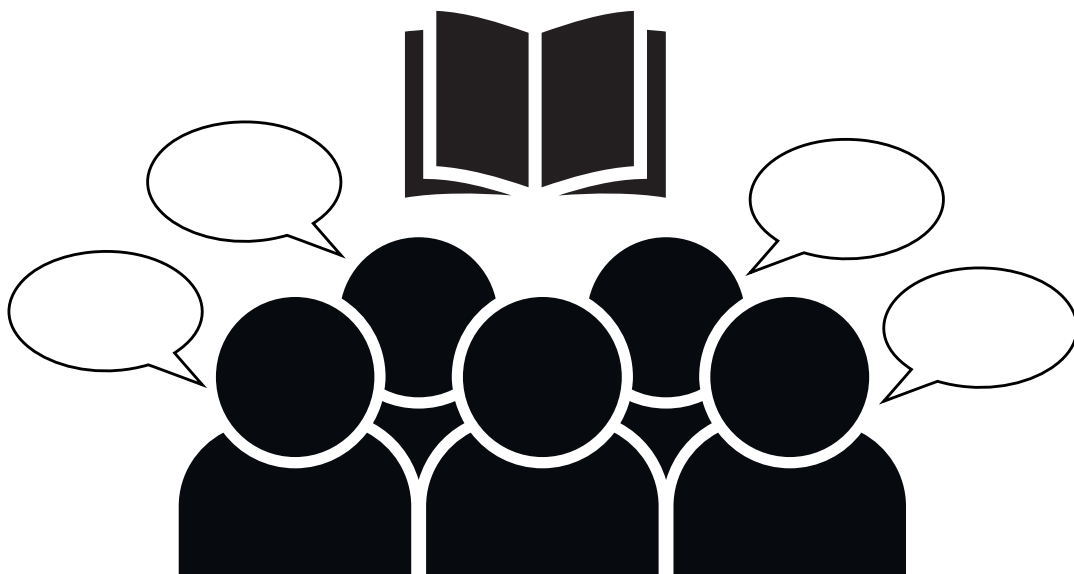

Fælles

ORGANISATIONSFORMER

Læs sammen

Tal om bogen

ORGANISATIONSFORMER

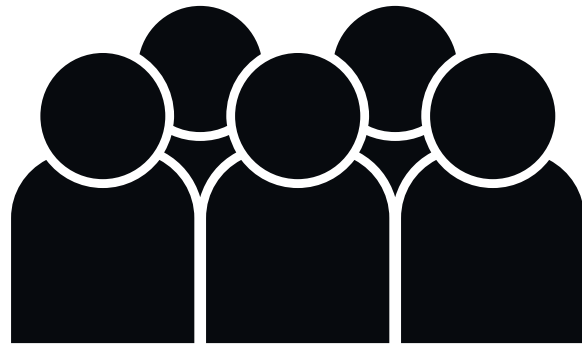
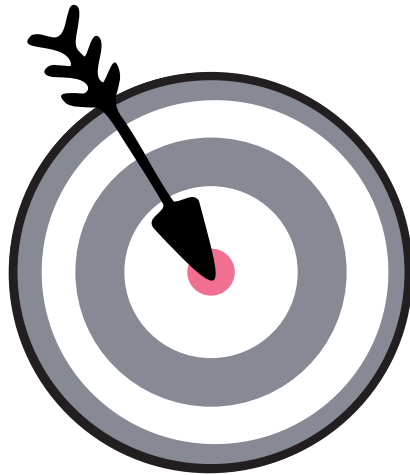

Undersøg tekster

Fortæl om teksten

ORGANISATIONSFORMER

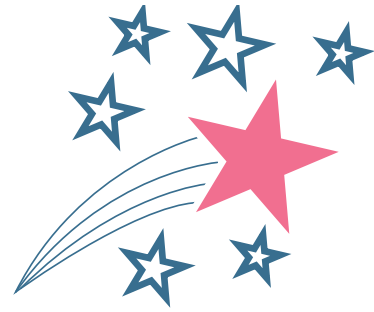
Hvad har vi lært?

UNDERVISNINGENS TI HV-SPØRGSMÅL

- 1 Hvad skal jeg lave (indhold)?
- 2 Hvorfor skal jeg lave det (mening)?
- 3 Hvordan skal jeg lave det (metode)?
- 4 Hvor skal jeg lave det (placering)?
- 5 Hvornår skal jeg lave det (tidspunkt)?
- 6 Hvor længe skal jeg lave det (tidshorisont)?
- 7 Hvor meget skal jeg lave (mængde)?
- 8 Hvem skal jeg lave det med (personer)?
- 9 Hvem kan jeg få hjælp af (person)?
- 10 Hvad skal jeg gøre bagefter (næste skridt)?

S PLAN

[Skriv dit navn]

1 Hvad skal jeg lave og hvorfor?

1. _____

2. _____

3. _____

Fordi _____

2 Hvordan skal jeg lave det og hvor?

1. _____

2. _____

3. _____

Hvor _____

3 Hvor længe og hvor meget skal jeg lave?

4 Hvem kan hjælpe?

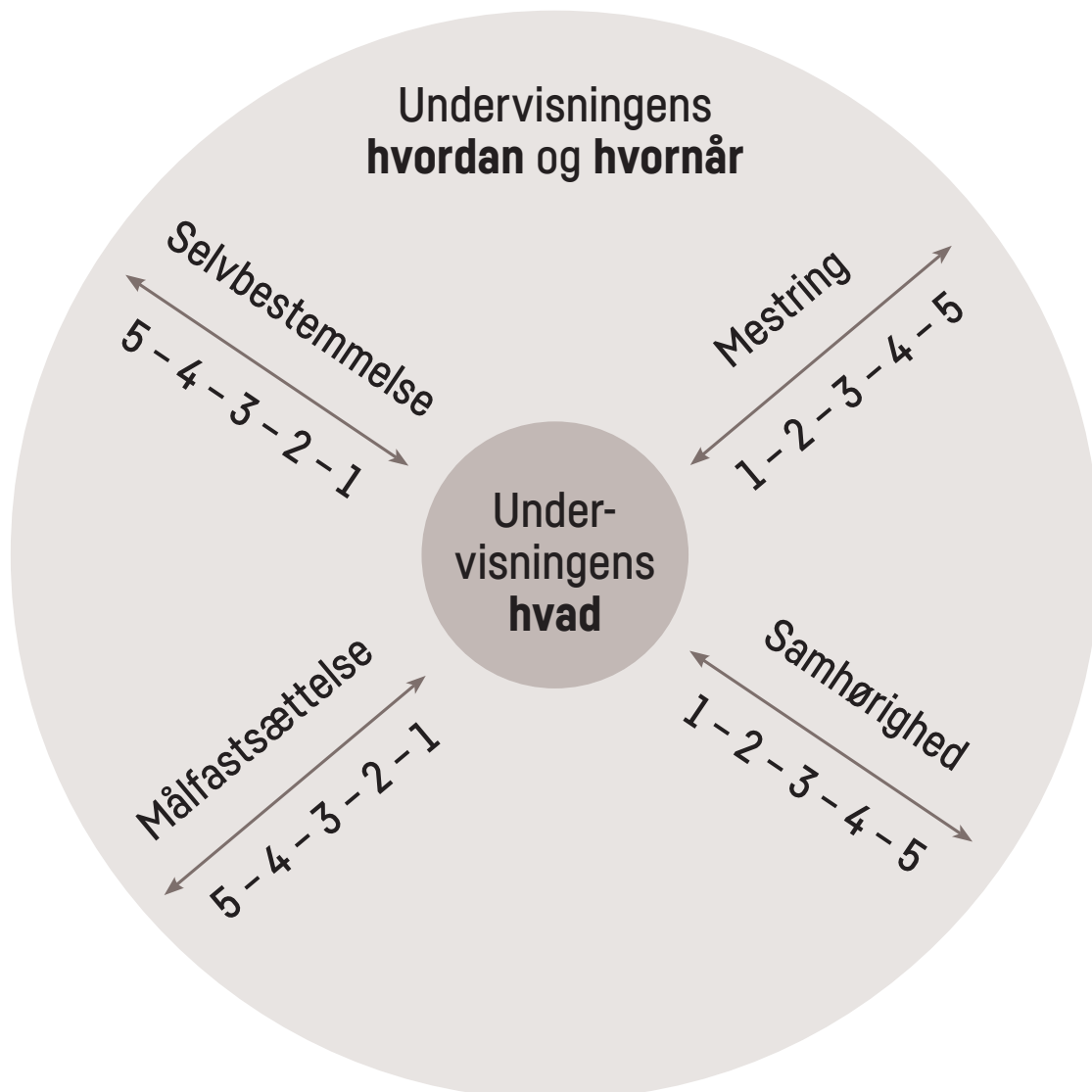
5 Hvad kan jeg vælge, når jeg er færdig?

1. _____

2. _____

3. _____

MODEL TIL VURDERING AF SELVBESTEMMELSE, MESTRING, SAMHØRIGHED OG MÅLFASTSÆTTELSE

GREB TIL UNDERVISNINGSDIFFERENTIERING

- ✓ *Modellering og stilladsering.* Effektive og meget relevante didaktiske redskaber, som understøtter elevernes deltagelsesmuligheder. Indgår i det, vi kalder eksplicit undervisning, hvilket refererer til en undervisning, der tydeligt viser og udpeger, hvad der skal ske og hvordan.
- ✓ *Krav og forventninger.* Forskelle i krav og forventninger øger elevernes mestring og læring. Alle elever skal mødes med høje og realistiske forventninger. I den fælles klasseundervisning kan eleverne have mange ens opgaver, som løses på forskelligt niveau.
- ✓ *Antallet og kvaliteten af opgaverne.* Differentiering i mængden af opgaver tilgodeser elevernes forskellige arbejdstempi og træningsbehov. Det vigtige er ikke, at alle når lige langt. Det vigtige er, at eleven bliver dygtigere under arbejdet og oplever mestring.
- ✓ *Individuelle mål for læring* skaber tydelighed og sætter fokus på meningen med arbejdet.
- ✓ *Materialer – sværhedsgrad og format.* Materialedifferentiering handler om de materialer, som retter sig mod den enkelte elev. Denne form for differentiering er kun et supplement til andre greb og skal ses i sammenhæng med mål for klassens arbejde og den enkelte elevs arbejde.
- ✓ *Læring gennem samarbejde* (samarbejds læring). Eleverne får gennem denne arbejdsform mulighed for parvis eller i små grupper at støtte hinanden i læringsprocessen og for at spejle sig i hinandens måde at arbejde på.
- ✓ *Tid.* Differentiering af tid kan handle om forskel i den tid, eleverne arbejder med en given opgave eller aktivitet, og det kan handle om forskel i den tid, læreren har alene med en gruppe af elever og med den enkelte elev.
- ✓ *Elevnært sprog og sproglige gentagelser.* Tal i et sprog, som er velkendt for eleverne. Understøt dit sprog med visualisering, brug mange gentagelser, og opsummer pointer og instruktioner undervejs og til slut.
- ✓ *Visualisering af indhold i undervisningen,* fx lektionsplan, særlige arbejdsformer, konkrete guider til elevernes borde m.m., understøtter i særlig høj grad elever med nedsatte eksekutive funktioner og øger alle elevers deltagelsesmuligheder og selvhjulpenhed i undervisningen.
- ✓ *At veksle mellem undervisnings- og arbejdsformer* tilgodeser elevernes forskellige præferencer, når det kommer til undervisningsform og arbejdsmåder, hvilket har betydning for deres motivation.
- ✓ *Brug af kompenserende hjælpemidler* som fx læse-skriveteknologier øger adgangen til tekst og deltagelsesmuligheder i undervisningen.
- ✓ *Opmærksomhed på ydre stimuli og sanseperception.* Opmærksomhed på betydningen af sanseperception og ydre stimuli omkring eleven understøtter læring hos elever, der let afledes.
- ✓ *Struktur og fleksibilitet* må gå hånd i hånd i arbejdet med at skabe tydelighed omkring rammer og krav og plads til elevernes selvbestemmelse.

GREB TIL UNDERVISNINGSDIFFERENTIERING

Hvordan arbejder klassens lærere med ...

Modellering og stilladsering? _____

Krav og forventninger? _____

Antal opgaver og kvaliteten af opgaverne? _____

Individuelle mål for læring? _____

Materialer – sværhedsgrad og format? _____

Læring gennem samarbejde (samarbejds læring)? _____

Tid? _____

Elevnært sprog og sproglige gentagelser? _____

Visualisering af indhold i undervisningen? _____

At veksle mellem undervisnings- og arbejdsformer? _____

Brug af kompenserende hjælpemidler? _____

Opmærksomhed på ydre stimuli og sanseperception? _____

Struktur og fleksibilitet? _____

FEM DAGLIGE AKTIVITETER

- Hør nogen læse – at blive læst for.
- Læse for nogen – gerne en makker eller fx for en voksen.
- Læse alene.
- Arbejde med skrivning.
- Arbejde med sprog, stavning og grammatik.

HVAD BETYDER ORDET?

Indskoling

Hvad betyder ordet?

Synonym/antonym

Ordklasse

Skriv en sætning med ordet

HVAD BETYDER ORDET?

Mellemtrin

```
graph TD; A[Hvad betyder ordet i teksten?] --- B[ ]; B --- C[Synonym/antonym]; B --- D[Ordets opbygning (morfemer)]; B --- E[Skriv om ordet];
```


Hvad betyder ordet i teksten?

Synonym/antonym

Ordets opbygning (morfemer)

Skriv om ordet

FIRE SPØRGSMÅL TIL AT TALE OM LITTERATUR

<p>Jeg kunne godt lide ...</p> 	<p>Jeg kunne ikke lide ...</p>
<p>Jeg undrer mig over .../ Jeg lagde særligt mærke til ...</p> 	<p>Jeg kom til at tænke på .../ Det minder mig om ...</p>

PLANLÆGNING

UNDERVISNINGENS HVAD Tekstvalg og faglige arbejdsområder	UNDERVISNINGENS HVORFOR Formål og mål	UNDERVISNINGENS HVORDAN Tilgange og graden af selvbestemmelse	UNDERVISNINGENS HVORNÅR Undervisning sat på ugeskema	LÆRERENS VURDERING af undervisningens helhedsorientering

STOP OG TÆNK

Stop og tænk: Skønlitteratur

Hvem har vi mødt?	Hvad er der sket?	Hvad er problemet eller problemerne?	Hvad mon der videre sker? Begrund

STOP OG TÆNK

Stop og tænk: Faglitteratur

Hvad har vi hørt om?	Hvad ved jeg nu?	Hvad tænker jeg nu?	Hvad mon jeg videre hører om?

FORTÆLLINGSKORT

Tegn og skriv om fortællingen

Hovedperson(er)

Tid og sted

Problem

Hvad sker der?

Begyndelse

Midte

Slutning

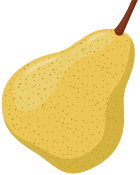
HVAD TÆNKER DEN LILLE OG DEN STORE GRÆVLING?

SPROGARBEJDE – HOMONYMER

Find homonymer: pære, krone, ring, bakke, klap, øre, skat, snegl.

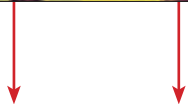

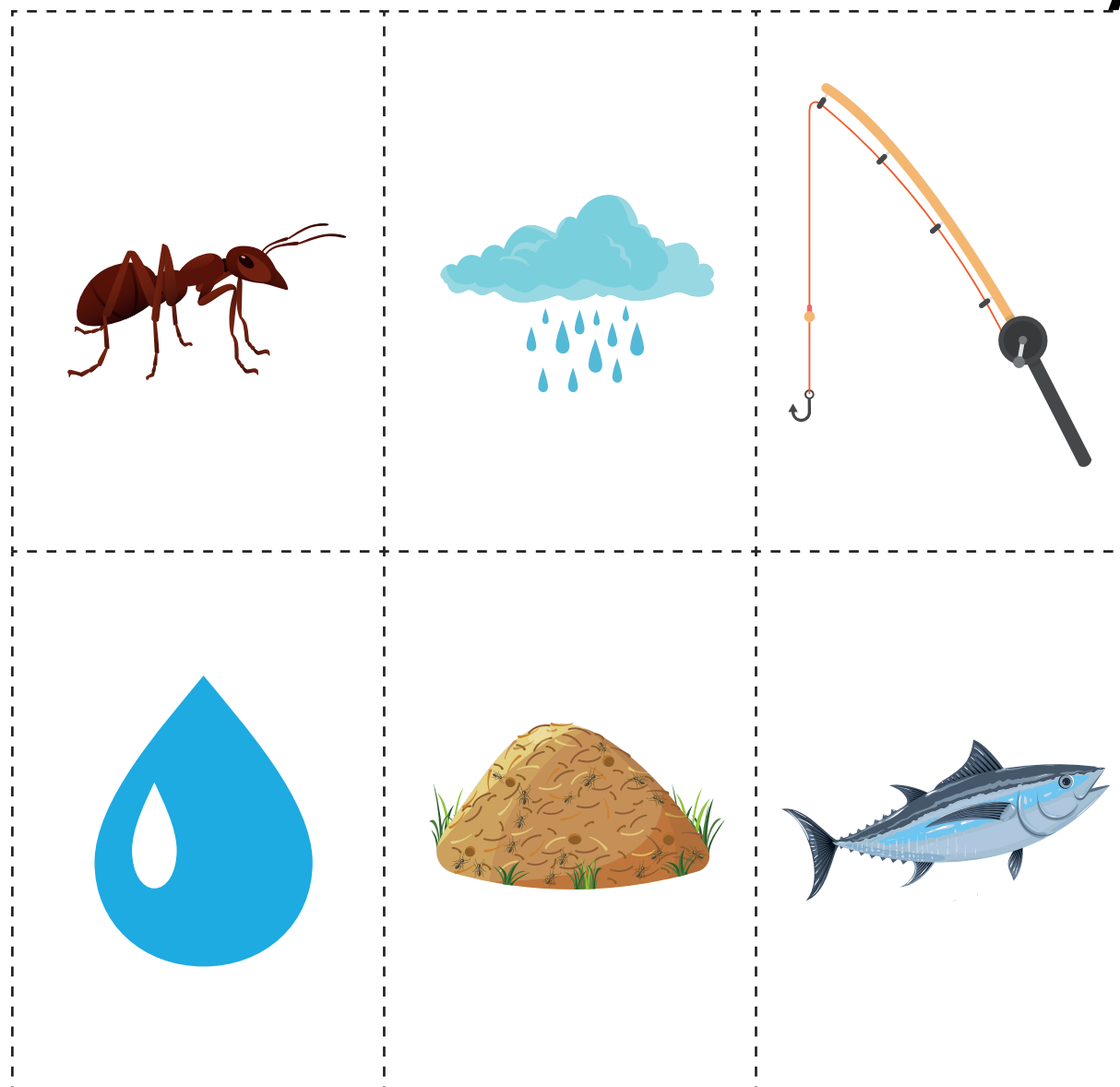
SPROGARBEJDE – HOMONYMER

Lim tegningerne ind, så de passer sammen to og to.

ORD OM DEN LILLE OG DEN STORE GRÆVLING

SAMMENSATTE ORD

SAMMENSATTE ORD

Lim billederne ind, og skriv det sammensatte ord.

Billede eller ord - 1. del	Billede eller ord - 2. del	Det sammensatte ord

SAMMENSATTE ORD

Find sammensatte ord, og tegn/skriv dem her:

Billede eller ord - 1. del	Billede eller ord - 2. del	Det sammensatte ord

SAMMENSATTE ORD

Find sammensatte ord, og tegn/skriv dem her:

Billede eller ord - 1. del	Billede eller ord - 2. del	Det sammensatte ord

TEGNERIE

Det startede med ...	Så skete der ...
Bagefter ...	Til sidst ...

ANMELDELSE - SKRIV OG TEGN

Vi har læst en bog, der hedder _____

Den er skrevet af _____

Jeg synes, det er en _____ bog.

Fordi _____

Bogen handler om:

Det bedste sted i bogen er:

Jeg vil give bogen _____ stjerner

STRATEGI

Forudsig

Spørg

Opklar

Opsummer

VØL-MODEL

V Hvad <u>v</u> ed jeg i forvejen?	Ø Hvad <u>ø</u> nsker jeg at vide?	L Hvad har jeg <u>l</u> ært?

FOKUSORD

Grævlinger

(At være) sky

Rovdyr

Maske

FOKUSORD

(En) grav

Eng

Parker

Lunte

FOKUSORD

Stempel

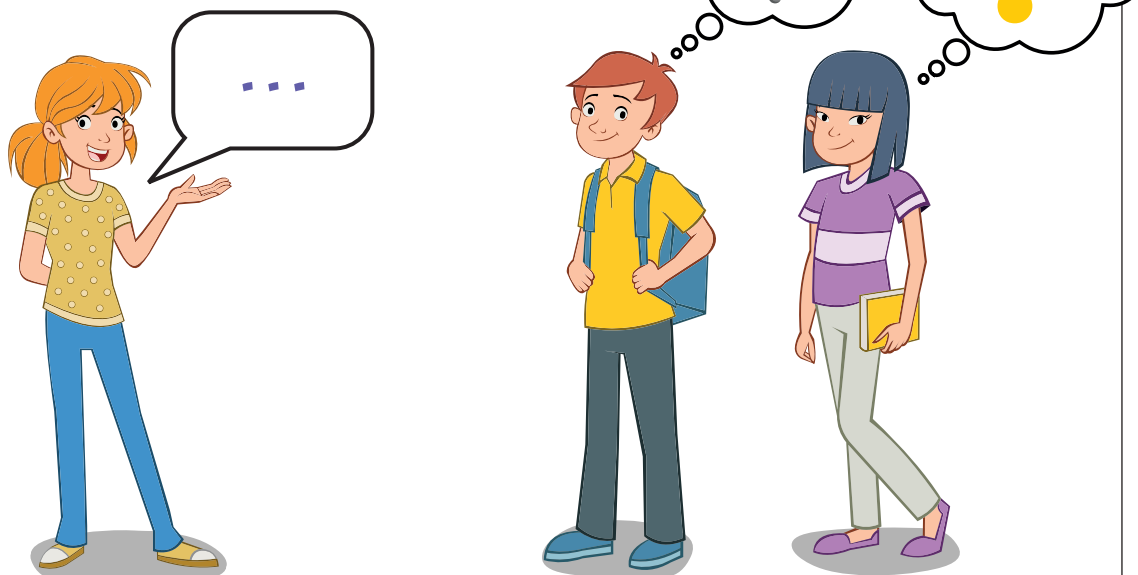
(Flere) mærker

ORDKENDSKAB – ARBEJDSSTATIONER

1. Gæt et ord:

Fortæl om et ord, og se, om de andre kan gætte, hvilket ord du taler om.

2. Prik og sorter:

Prik vokaler, og sorter ord efter antal stavelser.

ORDKENDSKAB – ARBEJDSSTATIONER

3. Ligheder og forskelle:

Sorter ord efter forlyd, udlyd og antal bogstaver.

Activity 3: Sorting words by initial sound, vowel sound, and number of letters. The words are Ko, Kat, Han, Kan, Is, and To. The words are shown on cards that are slightly overlapping and tilted, and also on a row of six separate boxes below.

Ko Kat Han Kan Is To

Ko Kat Han Kan Is To

4. Læse og skrive:

Læs og skriv ordene.

Activity 4: Reading and writing practice. The word 'grav' is written in red. A hand points to the word, and another hand holds a red marker, ready to write the letters 'gr'. The word 'SKRIV' is written in black.

LÆS *grav* *gr* SKRIV

ORDKENDSKAB – ARBEJDSSTATIONER

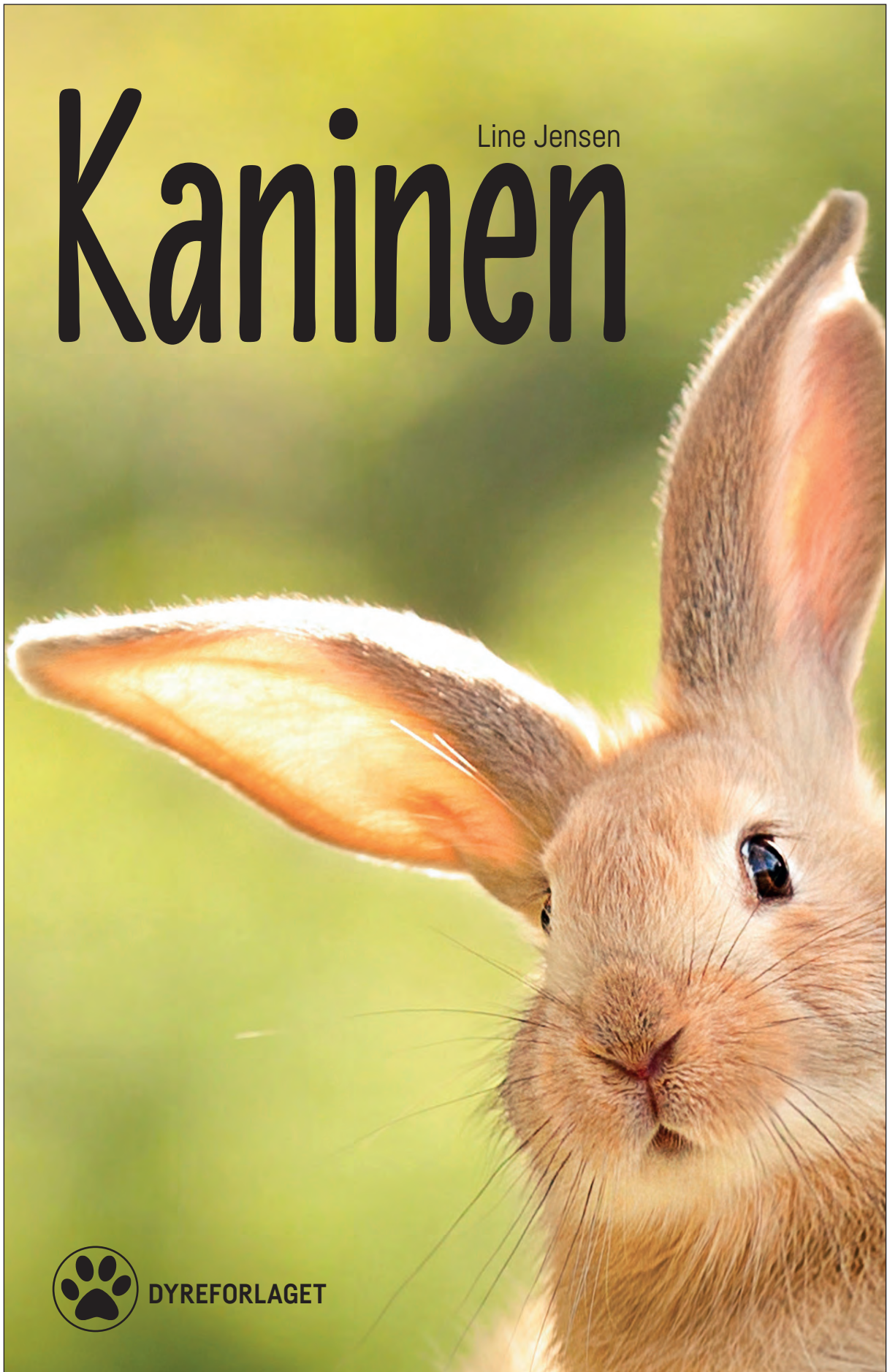
5. Fortæl om ord:

Lav sætninger med ordene (mundtligt).

Kaninen

Line Jensen

DYREFORLAGET

INDHOLD

Planteæder

4

Store tænder

6

Ører og bagben

9

Gange i jorden

10

Her bor vi

12

Mange unger

14

Læs mere og stikord

16

SKRIV EN FAGBOG

Hvad *skal* du have med i en fagbog:

- En forside med titel, forfatternavn og illustration.
- En indholdsfortegnelse med sidehenvisning.
- Du skal beskrive tre ting om emnet i ord og billeder.
- En bagside med et billede og noget bagsidetekst.

INDHOLD	
Planteæder	4
Store tænder	6
Ører og bagben	9
Gange i jorden	10
Her bor vi	12
Mange unger	14
Læs mere og stikord	16

NYE TAL

Flere børn får en diagnose

Det kan være en god ting, at flere børn med psykiatriske lidelser som autisme og ADHD, får en diagnose. På den måde kan de nemlig få den rigtige hjælp og støtte, som de har brug for, siger ekspert.

JOURNALIST:

ANNA FREDSLUND SØJBERG

ADHD, autisme og angst er eksempler på psykiatriske lidelser, som man kan få en diagnose for. På 10 år har 39 procent flere børn fået en **psykiatrisk diagnose**. Det viser en ny rapport.

Men det er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der er flere børn, der har en psykiatrisk lidelse. Det fortæller Anna Sofie Kjærgaard Hansen, der er læge hos **Børne- og Ungdomspsykiatrien** Nordjylland.

"Tallet siger ikke noget om, om der er flere børn og unge, der har en psykiatrisk lidelse. Men der

er flere, hvor det bliver opdaget. Og det er et udtryk for, at der er flere børn, der er i kontakt med børne- og ungdomspsykiatrien og får sat et navn på noget, som er svært for dem."

Anna Sofie Kjærgaard Hansen fortæller, at man er blevet mere opmærksom på børn med psykiatriske lidelser, og at vi ved mere om det i dag end for ti år siden. Hun peger også på, at der er færre fordomme om at have en diagnose i dag.

"Det gør måske, at der er flere forældre, der er mere opsøgende i forhold til at få hjælp til deres børn."

Anna Sofie Kjærgaard Hansen

Læge hos Børne- og
Ungdomspsykiatrien Nordjylland.

Det kan være en god ting, at man får en diagnose, så man kan få den rigtige hjælp og støtte, men også så man kan forstå, hvorfor man måske har det svært.

FOTO: PRIVAT

Arkæologer har fundet et ottekantet sværd i en gravplads i den sydtyske by Nördlingen. Sværdet menes at være over 3000 år gammelt og stamme fra bronzealderen. Kilde: Ritzeau

Den rette hjælp

Der er mere end 70.000 børn og unge under 18 år, der lever med én eller flere psykiatriske diagnoser.

Anna Sofie Kjærgaard Hansen siger, at det er vigtigt, at man får den rette hjælp og støtte, når man ikke har det godt. Og det kan en diagnose hjælpe med.

”Rigtig mange børn og unge har en psykiatrisk lidelse eller udviklingsforstyrrelse uden at få hjælp eller støtte,” siger hun og fortsætter:

”Hvis man ikke ved, hvad problemet er, så er der en større risiko for, at man ikke får den hjælp, som man har brug for derhjemme og i skolen. Så på den måde er det en god ting, at vi i dag diagnosticerer flere børn med ADHD og autisme, end vi gjorde for ti år siden.”

Derudover kan en diagnose også være med til at give en forståelse af, hvorfor man måske har det svært.

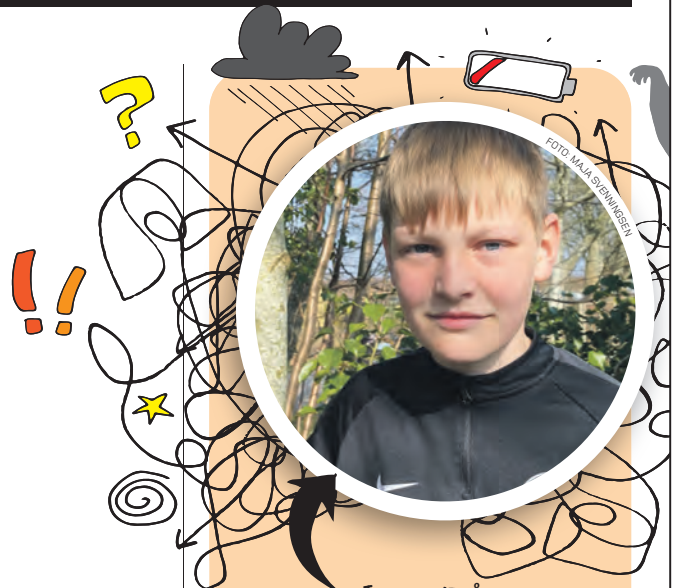
”En diagnose kan være med til at give en forklaring på, hvorfor man har det, som man har. Og så kan man måske også bedre forstå, hvordan man kan få noget hjælp til, hvordan det kan blive nemmere,” siger Anna Sofie Kjærgaard Hansen.

Hvad betyder det?

Psykiatrisk diagnose: Der findes flere hundrede psykiatriske diagnoser. Det er for eksempel autisme og ADHD.

Børne- og Ungdomspsykiatrien: En afdeling på sygehuse, hvor man hjælper børn og unge med psykiatriske udfordringer. Det er også børne- og ungdomspsykiatrien, der kan give børn og unge en psykiatrisk diagnose.

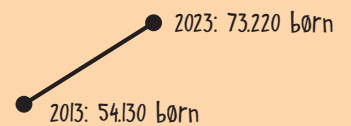

Jeppe, 13 år

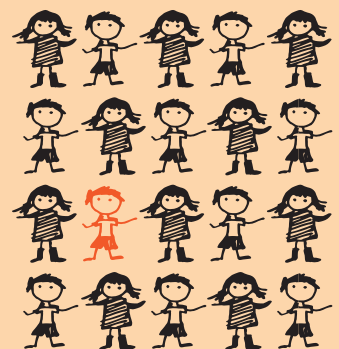
”Jeg er tit urolig og kan ikke sidde stille. For eksempel trommer mine hænder nogle gange på bordet, og man har på en måde noget ekstra energi,” sådan beskriver 13-årige Jeppe, hvordan det er at have ADHD.

Han fik diagnosen, da han gik i 3. klasse. Han blev glad for at vide, at han ikke var den eneste, der havde det ligesom ham. I dag tager Jeppe medicin mod ADHD og har det rigtig godt.

Flere børn får en psykiatrisk diagnose

I dag har cirka **1 ud af 20 børn** en diagnose som for eksempel ADHD eller autisme.

KILDE: INDENRIGS- OG SUNDHEDSMINISTERIETS BENCHMARKINGENHED

Annette Herzog

LUFTGUITAR

NOVELLE

Dansk Psykologisk Forlag

Det ringede på døren. Det var sikkert pakken med vinterstøvlerne, men da Hannah åbnede, var det Ida-Marie.

Hannahs første indskydelse var at smække døren i, men noget holdt hende tilbage. Ida-Maries normalt så smukke, krøllede hår var vådt og klistrede til ansigtet. Var det regnen, eller havde hun grædt?

”Hvad vil du?” spurgte Hannah afvisende. Hun så ned af sig selv og opdagede, at der var huller i de slidte lærredssko og blå maling på hendes bukser.

”Må jeg komme ind?”

Hannah havde helst svaret nej, men hun kunne ikke lade nogen stå udenfor i det møgvej. Hun lod modstræbende sin dryppende klassekammerat træde ind i entréen. Veninde ville hun ikke kalde Ida-Marie mere.

”Han gjorde noget lignende mod mig,” sagde Ida-Marie, og da Hannah ikke svarede, tilføjede hun: ”Altså Nikolai.” Ida-Marie så på Hannah, som stadig ikke reagerede, derfor fortsatte hun: ”Han trænger jo altid til opmærksomhed.”

De så på hinanden og kom pludselig til at grine begge to. Lidt forlegent og ganske kort, men alligevel lidt som i gamle dage. Det var før, Ida-Marie havde liket Nikolais billede af Hannah. Han havde taget det, mens Hannah troede, at hun var alene. Hun havde krammet et træ. Ingen anede, hvor meget hun fortrød det. Hun havde hørt nogen sige, at det føltes godt og gav energi at kramme et træ, og hun ville bare prøve det. Hendes mave trak sig sammen, når hun tænkte på de sårende kommentarer. *Det må være hårdt at være så mærkelig, at man kysser træer. Hvor desperat kan man være?* Men det værste var Ida-Maries reaktion. Det var sådan set kun tre emojis, der flækkede af grin, men de gjorde mere ondt end alt andet.

”Du er ved at tabe din ørering.” Hannah pegede på Ida-Maries venstre øre. Bluseærmet gled op, da Ida-Marie satte det lille sølvhjerter fast, og Hannah fik øje på tre røde streger. Tre smalle, lyserøde streger på hendes underarm. Ida-Marie?! Hannah havde været sikker på, at de aldrig kunne blive veninder igen, men nu sagde hun tøvende: ”Vil du komme med op?”

Ida-Marie standsede forbavset i døren til Hannahs værelse. ”Er du begyndt at spille guitar?”

Hannah fjernede guitaren fra sengen, så Ida-Marie kunne sætte sig. ”Jeg har jo haft tid,” sagde hun.

Ida-Marie så skyldbetyngt på hende. ”Hvornår kommer du tilbage? Du skifter ikke skole, vel?” Hun så pludselig bange ud. ”Undskyld, Hannah. Tusind gange undskyld. Jeg ved ikke, hvad der gik af mig. Jeg syntes bare, det så så sjovt ud, hvordan du ... Undskyld.” Hun rejste sig for at kramme hende, men stoppede midt i bevægelsen, da Hannah vendte sig væk. Ida-Marie sagde lavmælt: ”Jeg likede det, fordi jeg var så forelsket i Nikolai. Så voldsomt, at jeg ikke engang fortalte det til dig. Men nu skriver han nedladende ting om mig.”

Hun trak noget op af lommen. ”Men jeg har hans mobil,” sagde hun med en pludselig beslutsom stemme. ”Den lå på hans stol og var ikke låst.”

Hannah så på det blå-hvide cover med FCK’s logo. ”Det må man ikke,” sagde hun forskrækket. ”Det er tyveri!”

”Han får den tilbage. Har du ikke lyst til at hævne dig? Vi kan poste nogle billeder. Hvilket af dem skal vi poste?” Ida-Marie scollede hurtigt gennem Nikolais billeder og stoppede ved et videoklip. ”Hvad med det her?” Hannah så Nicolai i underbukser danse foran et spejl. Og spille luftguitar. Hun kunne ikke lade være med at grine.

”Skal vi?” spurgte Ida-Marie. ”Det er hans egen skyld, når han selv behandler andre sådan.”

”Nej.” Hannah rystede på hovedet. ”Jeg mener: Nej, jeg har ikke lyst til at hævne mig. Ikke på nogen som helst.”

Ida-Marie rejste sig med et ryk. ”Okay. Jeg troede bare, vi var veninder.”

I det samme ringede det på døren. Flere gange. De stod helt stive.

”De har sporet den,” sagde Hannah.

Det bankede hårdt på døren. De hørte drengestemmer, så var det i det mindste ikke politiet.

”Nikolai?” Ida-Marie var blevet kridhvid i ansigtet. Hannah lagde mærke til, at Ida-Marie også var blevet tyndere siden sidst. Hun tænkte på de tre røde streger.

”Giv mig hans mobil,” sagde Hannah. ”Jeg siger ikke, at du er her.”

Hun gik ned og stillede sig foran den lukkede dør. ”Du er ret god til at spille luftguitar, Nikolai. Skal jeg dele videoen, eller lover du at sige undskyld og fjerne alt om Ida-Marie? Jeg holder fingeren på SEND.”

”Giv mig den, jeg skal nok,” kom det fra den anden side af døren. Sjovt, hans stemme var gået i overgang i de fire uger, hun ikke havde være i skole.

”Jeg har i hvert fald sendt den til mig selv,” løj Hannah, mens hun åbnede døren og rakte mobilen ud. De tre drenge stirrede overraskede på hende, så vendte de sig om og gik.

”Tak, Hannah.” Ida-Marie var kommet ned. Denne gang lod Hannah det ske, hun krammede hende.

Det ville tage tid at lappe det venskab.

Luftguitar

Annette Herzog

© 2024 Forfatteren og Dansk Psykologisk Forlag A/S

Novelle udgivet i elektronisk form på www.dpf.dk

som del af materialet til bogen *Stjernestunder*

– *helhedsorienteret læse-skriveundervisning* [2024]

Forlagsredaktør: Maria A. Skelbæk-Bundesen

Manuskriptredaktør: Marianne Hald

Grafisk tilrettelæggelse og sats: Tankestregen – Janne Rose

Forsideillustration: Shutterstock/Tankestregen – Janne Rose

1. udgave, 1. oplag 2024

Dansk Psykologisk Forlag

Knabrostræde 3, 1. sal

1210 København K.

Telefon 4546 0050

www.dpf.dk | info@dpf.dk

Dansk
Psykologisk
Forlag